

Андрушко Алла Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, 29000, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, e-mail: Alla_Andrushko@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-0346-7234>

Andrushko Alla Volodymyrivna,

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Labor, Land and Economic Law of the Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, 29000, Khmelnytskyi, 8, Heroiv Maidanu St, e-mail: Alla_Andrushko@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-0346-7234>

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАГЛЯДУ І КОНТРОЛЮ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

Анотація. Мета роботи. Дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці в Україні. У площині державного управління та адміністрування досліджуються напрямки та наслідки державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці, пропонуються шляхи подолання складних процесів. **Методологія** державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці характеризується під призвою способів і засобів, які застосовують у своїй діяльності державні органи та уповноважені ними особи у цій сфері. У зв'язку з цим досліджується ефективність та дієвість заходів державного нагляду і контролю у формі інспекційних відвідувань, винесення приписів. **Наукова новизна** отриманих результатів у тому, що особливості державного управління у сфері нагляду та контролю за додержанням охорони праці характеризуються через правовий статус відповідних органів, вносяться пропозиції щодо підсилення їх прав та повноважень під час воєнного стану. У зв'язку з цим доведено, що для України є притаманними загальноправові засади здійснення державного управління у сфері нагляду і контролю за охороною праці. Зокрема, до них віднесено суспільну складову, дотримання законності та гарантування прав усіх суб'єктів у цій сфері, об'єктивні підстави для здійснення перевірок. Державна контрольно-наглядова функція за дотриманням законодавства в сфері охорони праці має розгалужений предмет регулювання та обмежену сферу управління. **Висновки.** Держава уповноважена контролювати як стан законодавства у цій сфері, так і гарантії його дотримання на практиці. Обґрунтовано необхідність функціонування контрольно-наглядової системи управління охороною праці в Україні на засадах відкритості, плановості та системності. Важливим є пошук балансу між законними діями державних органів та дотримання трудового законодавства суб'єктами господарювання.

Ключові слова: державне управління, нагляд і контроль, законодавство про працю, перевірка, припис, інспекційне відвідування, інспектор праці.

STATE DEPARTMENT IN THE FIELD OF LABOR SAFETY SUPERVISION AND CONTROL

Abstract. The goal of the work. The research consists in the substantiation of theoretical provisions and the development of practical recommendations for the improvement of public administration in

the field of supervision and control of labor protection in Ukraine. In the sphere of state management and administration, directions and consequences of state management in the field of supervision and control over labor protection are investigated, ways to overcome complex processes are proposed. **The methodology** of state management in the field of supervision and control over labor protection is characterized under the prism of methods and means used in their activities by state bodies and persons authorized by them in this field. In this connection, the effectiveness and efficiency of state supervision and control measures in the form of inspection visits and issuance of orders are being investigated. **The scientific novelty** of the obtained results is that the peculiarities of state administration in the field of supervision and control over compliance with labor protection are characterized by the legal status of the relevant bodies, proposals are made to strengthen their rights and powers during martial law. In this regard, it has been proven that the general legal principles of state administration in the field of labor protection supervision and control are inherent to Ukraine. In particular, they include the social component, compliance with the law and guaranteeing the rights of all subjects in this area, objective grounds for inspections. The state control and supervision function for compliance with legislation in the field of labor protection has an extensive subject of regulation and a limited sphere of management. **Conclusions.** The state is authorized to monitor both the state of legislation in this area and guarantees of its observance in practice. The need for the operation of the control and supervision system of labor protection management in Ukraine on the basis of openness, planning and systematicity is substantiated. It is important to find a balance between the legal actions of state bodies and compliance with labor legislation by business entities.

Key words: state administration, supervision and control, labor legislation, inspection, prescription, inspection visit, labor inspector.

Вступ. В сучасних умовах істотне значення в суспільстві відіграє охорона праці як «система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності» (Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, 2007р.). У зв'язку з цим у літературі не випадково підкреслюється, що «...державне управління у сфері нагляду та контролю за додержанням законодавства про охорону праці набуває нового значення та змісту», адже під час воєнного стану у державі стоїть чітке завдання забезпечити і утримати сталий соціальний та економічний розвиток. Забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками, а також їх представниками, між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях, використання світового досвіду організації роботи щодо «поліпшення умов і підвищення безпеки праці» на основі міжнародного співробітництва посилюють актуальність теми дослідження. Як вірно вчені звертають увагу у літературі, «...проблеми підсилюються також інформаційними

війнами, інформаційною агресією» (Чмир Ю., Дейнеха, М., Щепанський, Є., Кошеленко, А., Р. Козенко, 2023).

Проблему державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці досліджували у своїх працях такі вчені як В. Б. Авер'янов, Г.В. Атаманчук, В.Д. Бакуменко, К.В. Бондаренко, С.О. Гайдученко, А. Г. Горілий, А. Є. Гриб, Ю.Д. Древаль, Ю.В. Ковбасюк, В.Я. Малиновський, В.М. Мартиненко, М.М. Новікова, В.П. Пилипишин, В. А. Скуратівський, Н. В. Статівка, Ю. П. Сурмін, С.О.Телешун, В. В. Тертичка, О. О. Труш, С.І. Чернов та ін.

Разом з тим, усвідомлюючи наукову значущість праць, зазначених вище науковців, доводиться констатувати, що у вітчизняній галузі публічного управління та адміністрування на сьогодні відсутнє комплексне дослідження питань державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці.

Наукова й практична значимість зазначених питань, відсутність розробленості їх у науці публічного управління та адміністрування, а також дискусійний характер багатьох проблем щодо особливостей державного управління у сфері нагляду і контролю за додержанням охорони праці під час воєнного стану та у післявоєнний період обумовили вибір теми цього дослідження.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення державного

управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці.

Нормативне забезпечення державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці. Нормативне забезпечення державного управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці визначається відповідно до Конституції України Верховною Радою України і спрямоване на «...створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням». Важливе значення мають Конвенція Міжнародної організації праці № 81 1947 року «Про інспекцію праці у промисловості й торгівлі», яка була ратифікована Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1985-IV та Конвенція Міжнародної організації праці №129 1969 року «Про інспекцію праці в сільському господарстві», яка була ратифікована Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1986-IV.

Основоположним нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII (Про охорону праці, 1992), який «...визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні». Слід зауважити, що дія цього Закону «...поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих. У свою чергу охорона праці гіг-спеціалістів, які уклали гіг-контракти з резидентом Дія Сіті, регулюється Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», затвердженими з урахуванням його положень внутрішніми документами резидента Дія Сіті та укладеними з гіг-спеціалістами гіг-контрактами». Крім цього, законодавство про охорону праці складається з Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодав-

ством України про охорону праці, застосовуються норми міжнародного договору.

Також необхідно зазначити, що 21 серпня 2019 року Кабінетом Міністрів України було затверджено Постанову № 823 «Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю» (Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, 2019). Цей Порядок встановлює «...процедуру здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю юридичними особами і їх структурними та відокремленими підрозділами, які не є юридичними особами та фізичними особами, які використовують найману працю». Крім того, потрібно підкреслити важливість і нормативне значення Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05 квітня 2007р. № 877-V (Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, 2007), який «...визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю)».

Принципи державного управління у сфері нагляду і контролю за охороною праці. Принципи державного управління є «основоположні начала, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими управління здійснюється і організується, а також це є певні закономірності, пізнані наукою і практикою, закріплені у правових нормах або є узагальненням діючих у державі юридичних правил». Серед принципів державного управління у сфері нагляду і контролю за охороною праці ми можемо виділити наступні: «пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці; підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці». Також слід виділити такі принципи як «комплексне розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної полі-

тики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля, а також принцип соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань». Важливе значення у розрізі нашого дослідження має принцип «встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності» а також принцип «адаптації трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану». Близький за значенням та тлумаченням до нього є принцип «використання економічних методів управління охороною праці, участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству». Окремо зауважимо, що важливе значення також має принцип «інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці та забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками, між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях». Без сумніву важливе значення має і принцип «використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва».

Окремо вкажемо на організаційні принципи функціонування апарату державного управління такі як «нормативність діяльності, єдиначальність, колегіальність, поділ управлінської праці, відповідальність за прийняті рішення, оперативна самостійність». Організаційні принципи функціонування апарату державного управління застосовуються для визначення змісту діяльності конкретних управлінських структур. Додержання цих принципів дає змогу «...найбільш ефективно використовувати потенціал державних службовців, персоналу науково-дослідних установ, технічних працівників. За допомогою цих принципів забезпечується прийняття правильних управлінських рішень, організація і застосування раціональних управлінських процедур, дійовий контроль і виконавська дисципліна. Вони фіксуються у відповідних нормативних актах».

Вищевказані принципи функціонування апарату державного управління несуть глибоке смислове навантаження та застосовуються для змістовної характеристики діяльності конкретних управлінських структур. Безумовно, додержання цих принципів дає змогу ефективніше використовувати потенціал державних службовців, персоналу науково-дослідних установ, технічних працівників.

Поняття та суть державного нагляду і контролю. Під державним наглядом і контролем розуміється «...діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства про охорону праці суб'єктами господарювання, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища». У свою чергу під заходами державного нагляду і контролю розуміються «...планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом» (Непомнячий О. М., Марушева О. А., 2021 р.). Спосіб здійснення державного нагляду і контролю є визначеною «...процедурою здійснення державного нагляду і контролю, яка встановлена законом».

Як вдало підмічено вченими, на практиці можуть створюватися «перешкоди органам державного нагляду і контролю чи їх посадовим особам при здійсненні таких заходів» (Липовська О.Г., Завада О.Г. 2021). Такі перешкоди можуть здійснюватися шляхом «...невиконання законних вимог посадових осіб органу державного нагляду і контролю або недопущення посадових осіб цього органу до здійснення заходів державного нагляду (контролю), підстави яких визначені законом», що потребує свого правового втручання. Також у ході здійснення заходів державного нагляду і контролю можуть залучатися треті особи, тобто «...юридичні та фізичні особи (адвокати, аудиторів, громадські об'єднання в особі їх уповноважених представників та інші)», та застосовується інтегрована автоматизована система державного нагляду і контролю, тобто «єдина автоматизована система збирання, накопичення та систематизації інформації про заходи державного нагляду і контролю, призначена для узагальнення та оприлюднення інформації про заходи державного нагляду і контролю,

координації роботи органів державного нагляду і контролю щодо здійснення комплексних заходів, моніторингу ефективності та законності здійснення таких заходів» (Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, 2019).

Заходи державного нагляду і контролю за охороною праці. Заходи державного нагляду і контролю за охороною праці здійснюються «у формі інспекційних відвідувань, що проводяться інспекторами праці Держпраці та її територіальних органів». Інспекторами праці є «...посадові особи Держпраці та її територіальних органів, посадовими обов'язками яких передбачено повноваження щодо здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю та які пройшли перевірку знань у порядку, визначеному Мінекономіки. Контрольні повноваження інспектора праці підтверджуються службовим посвідченням встановленої Мінекономіки форми, що видається Держпраці та її територіальними органами» (Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, 2019). Держпраці оприлюднює інформацію про видані службові посвідчення інспекторів праці. Службове посвідчення, щодо якого не оприлюднена інформація, вважається недійсним. Крім цього, «про втрату службового посвідчення інспектор праці невідкладно повідомляє Держпраці. У разі прийняття рішення про скасування службового посвідчення та у разі, коли таке посвідчення зіпсоване чи втрачене, інформація про нього з оприлюдненого переліку посвідчень виключається. Уніфікована форма акта інспекційного відвідування, в якому визначається вичерпний перелік питань, що підлягають інспектуванню, припису, попередження, а також вимоги інспектора праці затверджуються в установленому порядку та оприлюднюються на офіційному веб-сайті Держпраці». За результатами інспекційного відвідування складаються «...акт інспекційного відвідування і в разі виявлення порушень вимог законодавства про охорону праці припис щодо їх усунення та попередження про відповідальність за порушення законодавства про працю». Акт складається в останній день інспекційного відвідування у двох примірниках, які підписуються інспектором праці, що його проводив, та об'єктом відвідування або уповноваженою ним особою (Положення про Державну службу України з питань праці, 2015 р.).

Окремо зазначимо, що у разі наявності порушень вимог законодавства про працю, зафіксо-

ваних актом, після розгляду зауважень об'єкта відвідування до нього (у разі їх надходження) інспектор праці проводить аналіз матеріалів інспекційного відвідування, за результатами якого вносить припис та вживає заходів до притягнення винної у допущенні порушень посадової особи до встановленої законом відповідальності (Кодекс законів про працю, 1971р.; Положення про Державну службу України з питань праці, 2015 р.). На певні аспекти цього питання вчені неодноразово звертали свою увагу у літературі (Андріїв В.М., Вахонєва Т.М. 2016; Древаль Ю. Д. 2016).

На звершення зазначимо, що «...з метою запобігання порушенням законодавства про охорону праці роботодавці можуть ініціювати проведення інспекторами праці регулярних інформаційно-роз'яснювальних кампаній щодо найбільш ефективних способів додержання норм законодавства про працю з питань оформлення трудових відносин, захисту і поновлення трудових прав працівників» (Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, 2007р.; Про охорону праці, 1992р.). Інспектор праці самостійно приймає рішення про необхідність відвідування роботодавця з метою інформування його та працівників про «найбільш ефективні способи додержання» законодавства з питань охорони праці та моніторингу його стану.

Висновок. Таким чином, державне управління у сфері нагляду та контролю за охороною праці має досить ґрунтовне нормативне регулювання, яке відповідає міжнародним стандартам, зокрема конвенціям і рекомендаціям Міжнародної Організації Праці. Державний нагляд і контроль за охороною праці розглядається як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства про охорону праці суб'єктами господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. Chmyr, Y., Deineha, M., Shchepanskiy, E., Koshelenko, A., Kozenko, R. Tools for Counteracting Information Aggression Use of Elements of Information War in Ukraine. *Contributions to Political Science*. 2023. Part F1367. P. 285–299.
2. Андріїв В.М., Вахонєва Т.М. Державний і громадський нагляд за додержанням законодавства про

охорону праці в Україні. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 28–38.

3. Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 823.
 4. Липовська О.Г., Завада О.Г. Державне управління у сфері охорони праці в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 9. 2021. С. 49–53.
 5. Непомнящий О. М., Марусева О. А. Контроль і нагляд у сфері державного управління економікою. *Право та державне управління*. 2021 р. № 3. С. 44–51.
 6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007р. № 877-V.
 7. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992р. № 2694-XII.
 8. Кодекс законів про працю від 10.12.1971р. № 322-VIII.
 9. Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 96.
 10. Древал' Ю. Д. Проблематика державного управління охороною праці. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 22–26.
- REFERENCES:** _____
1. Chmyr, Y., Deineha, M., Shchepanskiy, E., Koshelenko, A., Kozenko, R. (2023). Tools for Counteracting Information Aggression Use of Elements of Information War in Ukraine. *Contributions to Political Science*. Part F1367. P.285–299.
 2. Andriyiv V.M., Vakhonjeva T.M. (2016). Derzhavnyj i ghromadsjkyj naghlyjad za doderzhannjam zakonodavstva pro okhoronu praci v Ukrajini [State and public supervision of compliance with labor protection legislation in Ukraine]. *University scientific notes*. no.59, pp. 28-38 [in Ukrainian].
 3. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy «Dejaki pytannja zdijsnennja derzhavnogho naghlyjadu ta kontrolju za doderzhannjam zakonodavstva pro pracsju»: vid 21 serpnia 2019 r., № 823. [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of state supervision and control over compliance with labor legislation" from August 21, 2019, № 823] (n.d.). *www.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
 4. Lypovsjka O.Gh., Zavada O.Gh. (2021). Derzhavne upravlinnja u sferi okhorony praci v Ukrajini [State administration in the field of labor protection in Ukraine]. *Public administration: improvement and development*. no 9, pp. 49-53 [in Ukrainian].
 5. Nepomnjashhyj O. M., Marusheva O. A. (2021). Kontrolj i naghlyjad u sferi derzhavnogho upravlinnja ekonomikoju [Control and supervision in the field of state management of the economy]. *Law and public administration*. no. 3, pp. 44-51[in Ukrainian].
 6. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady derzhavnogho naghlyjadu (kontrolju) u sferi ghospodarskoji dijaljnosti» vid 05 kvitnia 2007r. № 877-V [Law of Ukraine «About the main principles of state supervision (control) in the field of economic activity» from April 05, 2007, № 877-V] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> [in Ukrainian].
 7. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu pratsi» vid 14 zhovtnya 1992r. № 2694-XII. [Law of Ukraine «On Labor Protection» from October 14, 1992, № 2694-XII] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> [in Ukrainian].
 8. Kodeks zakoniv pro pratsyu vid 10 hrudnya 1971r. № 322-VIII. [Code of Labor Laws from December 10, 1971, №. 322-VIII] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].
 9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z pytan' pratsi» vid 11 lyutoho 2015 r. № 96. [On the approval of the Regulation on the State «Service of Ukraine on labor issues: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine» from February 11, 2015, №.96] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
 10. Dreval' Yu. D. (2016). Problematyka derzhavnoho upravlinnja okhoronoyu pratsi [Problems of state management of labor protection]. *Theory and practice of public administration*. no 1, pp. 22-26 [in Ukrainian].